AZ ORSZÁG TÜKRE.

BUDAPESTI KÉPES HETILAP.

IV-dik évfolyam.	20-dik szám.	Pest, 1865. Május 18-án.
Kiadó és felelős szerkesztő: GYÁRFÁS FERENCZ. Tulajdonos: BALÁZS SÁNDOR.	ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 12 forint, félévre 6 forint, évnegyedre 3 forint. Megjelenik e lap minden csütörtökön.	A kéziratok és előfizetési pénzek a kiadó-hivatalhoz küldendők DEUTSCH TESTVÉREK könyomdájába, harminczad-utcza 3-dik szám.

Morócz István.

E férfiu, kinek arczképét olvasóink jelen számunkkal veszik, egyike legkitünőbb s legtiszteltebb nemzetgazdászainknak. Ha szép minden nyegle feltünni-vágyás nélkül — egyedül egy nagy igaz eszme szolgálatában ernyedetlen kitartás s szeplőtlen jellem által emelkedni a valódi jelesek közé: ugy ez édes dicsőségben osztozók száma e férfiuban egy méltó taggal szaporodott.

Morócz István született 1817-ben Hevesmegyében, Ludason, hol apja mellett, ki a maga köréhez képest a müvelt okszerü gazdák sorába tartozott — gyermeksége óta vala alkalma a gazdai foglalkozás gyönyöreivel és bajaival megismerkedni. Ennek lehet tulajdonítani, hogy bár az orvosi pályát végezte s mint gyakorló orvos a főváros kitünőbb fiatal orvosai közt foglalt helyet: kedvencz tárgyai mégis a gazdászati tudományok valának.

Morócz István.

Midőn a Magyar Gazdasági Egyesület a chemia és technologia tanszékére 1844-ben az általa tervbe vett központi gazdaképző intézet számára tanári pályázatot nyitott: a fiatal, de már több természettani értekezéseiről jelesül ismert Moróczot választotta meg, s egyszersmind azon ritka szerencsében részesité őt, hogy saját költségén három évig képeztette a legkitünőbb külföldi egyetemeken. Berlini tanárai Mitscherlich, a nagy hirü Rose, Magnus s a kitünő Schubart a legszebb reményeket kötötték az ifju tudóshoz s mi tudjuk, hogy e remények nem maradtak üres képek.

Beutazta Németországban leghiresebb gazdasági intézeteit, meglátogatta a Rajnavidéket, átment Hollandiába s Belgiumba, honnan mind azt, a mi szép, okszerü s hazai nemzetgazdászatunkban érvényesithető: magával hozá.

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Az intézet nem jöve létre, de a választás az említett tanszékre végkép határozott Morócz pályája fölött: a Gazdászati Lapok szerkesztői hivatala lön az a tanszék, honnan ismereteit hirdeti a magyar gazdaközönségnek. S ő sem állapodott meg az elméletnél; ismeri hazánk, ismeri a külföld számos gazdaságait. Innen van azon gyakorlati irány, melylyel az ő czikkeiben találkozunk.

Érdemeinek, önzetlen buzgalmának elismeréseül a Gazdasági Egyesület 1851-ben pénztárnokul 1854-ben, pedig ügyvezető titkárul választá meg.

Az 1857-diki gazdasági kiállítás létrejövetele jó részben az ő fáradhatlan buzgalmának köszönhető.

1862-ben a londoni gazdasági kiállítás alkalmával a magyar osztály rendezését ő vezette, s a meglepő rend és czélszerü beosztás annyira megragadta a külföldi angol és német szakértőket is, hogy azok a legmelegebb elismeréssel szólottak róla.

A hamburgi „Börzen-Halle" nevezetesen a többi közt azt mondá: „Örömmel jegyezzük meg, hogy a látogató közönség a kiállítás azon részében, a hol a gazdasági terméneyk állottak, különösen a magyar osztály iránt kitünö érdekeltséggel viseltetett. S nagyon méltán. Mert ha Magyarország bámulatos tevékenységéről, s annak a világkereskedés elött még oly kevéssé megnyilt kincseiröl képet kelle nyujtani: ugy Magyarország és mellékországainak ezen tárlata a legkielégítöbb módon oldotta meg a feladatot. Ez alkalommal is kitünt megint az associatio becse és áldása. Mert mig a többi országok kiállítása, melyek pedig szintén nagy mértékben voltak képviselve a tárlaton, a véletlenre hagyva, terv nélkülinek, hézagosnak tünt fel: a magyar egy jól átgondolt, jól rendezett egésznek mutatkozott. Ez onnan van, mivel leginkább a pesti országos Magyar Gazd. Egyesület által intéztetett, s e végre kiküldött titkára által rendeztetett stb.

A szintén hamburgi „Reform" az ily világ tárlatok horderéjéröl, s annak azon föczéljáról szólva, mely nem annyira az egyes kiállítók hiuságának legyezgetését, mint inkább egész országok termelö képességének — a népek kölcsönös tájékozása végett — hü ismertetését tüzi ki, követésre méltó példa gyanánt említi fel azon dicséretes gondoskodást, melylyel a magyar osztályban kiállított tárgyak külön nyomtatott lajstroma mellett, a legföbb terméneykről a rendezö egyesületi titkár által adott jegyzetek által a látogató közönségnek a tanulmányozás könnyítve lön.

A „Kölnische Zeitung" pedig megjegyzi, hogy: „Az egész magyar kiállítás oly izlésteljesen, oly csinnal volt rendezve, hogy már ez okból is nagy varázserövel birt a nézöre, s mindenki azzal a szives ohajtással hagyta el a bazárt, bár Magyarország politikai, vám- és forgalmi viszonyai akkép alakulnának, hogy az ily becses terméneyk termelöi a külpiaczokon megtalálhatnák törekvéseik jól megérdemlett jutalmát."

1863-ban a hamburgi internationalis kiállításon is ő rendezte a magyar osztályt s hasonló eredménynyel.

1843-tól 1846-ig a Magyar Gazdasági Egyesület pártfogása alatt, Török János akkori titoknok által szerkesztett „Magyar Gazda" szerkesztésénél mint titoknoki és szerkesztöségi segéd müködött, s ez időböl, késöbb pedig utazása alatt az említett gazdasági folyóiratban számos önálló czikkei jelentek meg. 1850 óta a Korizmics László által megindított Gazdasági Lapokat átalánosan elismert jeles tapintattal szerkeszti, s ugyancsak Korizmics L. és Benkö Dániel társaságában a Mezei Cazdaság könyvét adja ki, mely egészben VII kötetböl álland: ekkorig négy kötet jelent meg, az ötödik sajtó alatt van.

Irodalmi érdemeinek méltánylásául a Magyar tudós társaság 1858-ban levelező tagjává, hasonlóképen az erdélyi gazdasági egyesület s több magyarországi ilynemü társulatok vetekedve választák meg tiszteletbeli tagul a jeles férfiut.

Kitünö nemzetgazdászati képzettségének elismeréseül közelebb a pesti királyi államtudományi államvizsgálati bizottmányhoz vizsgáló tagul neveztetett ki.

Morócz István férfikorának delén van még, s igy töle a nemzetgazdászati tudományokban sok jelest várhatunk.

X.

Robin-Hood halála.

(Ó-angol ballada).

A parton áll Günsterben, és
Kis Johnhoz szól Robin:
„Kilöve a sok jó lövés,
S kincs sehol sincsen — im!

A nyil, — mert jó sors nincs velem —
Lehull, meg sem ered.
Klastromban néném föllelem,
Majd vág rajtam eret.

S Robin Kirkley-felé szaladt,
Nagy útat futva meg....
De mért — mért nem? — pár percz alatt
Mind — mind jobban beteg.

S hogy Kirkley csarnokába jut,
Az ajtót zörgeté —
Nénje nyittat tüstént kaput,
De nem szalad felé.

„„Ej, ülj le, bátya! — monda ö —
Idd ki habzó sered!""
„Ital se kell, étel se kell!
— Jer vágj inkább eret!"

„„Szobádban — felel édesen —
Magad kihevered,
Jer, hogyha kell, én szivesen
Vágok rajtad eret.""

S nyujtja liljom-fehér kezét,
S elérik a szobát.
S a vér vörösen felszökik,
Hosszan, a termen át.

És részvéttel pillant reá:
„„Ö jó öcsém nekem.""
És lágy kezét enyhítve ott
Tartja az ereken.

És zordonul pillant reá:
„„A pap ellene ö!""
S vadúl bocsátja el kezét,
A vér kettözve jö.

S nyitott erekkel hagyja ott,
S bezárja a szobát,
Hogy másnap délig vére foly,
Egy hosszu napon át.

S szemét a tárt ablakra, mely
Hivólag néz — veti,
De oly gyönge, hogy a szökést
Meg sem kisértheti.

És hü vadász-kürtjére néz,
A mely térdére nyúlt,
És ajkán át belé három
Gyönge sohaj tolúlt.

S akkor kis John meghallja ezt,
Árnyas erdön alant.
„Gazdám halálos bajba van
Azért a gyöge hang."

Kis John Kirkley felé rohan,
A mint csak tud — szalad,
Két, három zárat széttör ott
S szobákon áthalad.

S hogy megáll Robin-Hood elött.
A hü társ azután.
„Oh, gazdám" — kis John esdve kér
Egy végkegyet csupán."

„S minö kegyet?"— kérdé Robin —
Mit adhatok neked?"
„„Hadd égessem föl Kirkleyt és
Benne itt ezeket."""

„Oh nem, oh nem!" — mond Robin-Hood,
Azt meg nem engedem.
Asszonyt nem bánték meg, s olyat
Nem is bántok sohsem.

Leányt nem bánték meg soha,
Most el nem kezdhetem.
De add kezembe nyilamat,
S hozz egy vesszöt nekem.

S hol nyilvesszöm a földre hull,
Ott ásd meg síromat.
Tégy fejem, s tégy lábam alá
Lágy zöld füvet sokat.

Tedd oldalamhoz ijjamat,
Mely zeng, mint a zene,
Port s füvet hozz és béborits
Jó szélesen vele.

S az ott alvóért hányja fel
Kezed majd a hamut.
Hadd mondja, a ki ott megy el:
Itt fekszik Robin-Hood.

Zilahy Károly.

Benjámin a „farkas."

— Az amerikai vadász életböl. —

(Folytatás.)

A fuvaros voltaképen nem is értett sokat a vadászathoz, s Teneséböl, hol semmi vad nincs, csakis mint egy hat hónappal azelött költözködött le az alvidékre, hogy baromtenyésztéssel foglalkozzék s vásárokra járjon azokkal a Missisippin tulra; sőt még az iszonyatos öldöklö fegyverek bánásmódját sem ismerte; hanem ezt állítá a báró úrnak, hogy Stuart, a ki legalább is tiz—tizenöt év óta lakik a környéken régi, tapasztalt medvevadász és ha Arkansásban valaki, ugy bizonyára ő az, ki mindenröl, a mit kiván, legjobb értesítést adhat.

— No hát csak siesünk Stuarthoz, mondá, és alig győzte bevárni az időt, midön a Lainguille melletti kérdéses vadászlakhoz elérkeztek.

Az amerikai erdőségek irtáshelyein emelkedett házakban a legtisztább vendégszeretet uralkodik, megosztja a gazda mindenét az ugy is ritkán és örömest látott vendégekkel. A County országut mentében, s mindazon utaknál, melyek más-más tartományokat kötnek össze, természetes, hogy nem lobog oly melegen a vendégszeretet tüze, s a kereskedők is csak azért fordulnak meg olykor-olykor ily állomásokon, hogy a készpénzzel járó utasokat kizsebeljék, miután a szomszéd tartományokkal csakis cserekereskedést üzhetnek.

A betérök számára mindamellett is tartanak egy pár szabad ágyat, mely egy pamuttal megtömött vékony mátrázon kivül, egy pár, tarka lepedövel behúzott gyapjutakaróból áll; — és az utas kénytelen megelégedni a háznál lévő egyszerü eledelekkel, a kukoriczakenyérrel, sült szalonnával és babbal, melyhez

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

járul a tej és kávé. Ezért, tudniilik a reggeli és estebédért, nemkülönben a hálásért fizet az illető egy fél dollárt s ugyanannyit lováért is; mert az ritka eset, hogy valaki gyalogosan vetődjék oda; ha azonban az utas egy hétig avagy tovább is egy helyt időz ellátását olcsóbbért is kialkudhatja.

Stuárt uram azon emberekhez tartozott, akik a körülményeket saját javukra egész az üzérkedésig fölhasználják, s neki erre jó alalkalma volt, mert háza oly kedvező helyen feküdt, az alföld szélén, hol mindenkinek, ki a nagy „mocsáron" átmenni szándékozott, éjszakázni kelle, hogy a következő nap alkonyatán elérjen a legközelebb fekvő tanyákra; hát még azok, kik a másik irányból az alföldön át jutottak el hozzá, azok meg valósággal örvendeztek, hogy uti fáradalmaikat kipihenhetik, ruháikat megszárithatják, s felette ritkán történt, hogy más szállás után nézzenek, hol szinte ugyanannyit kellene fizetniök.

Stuart a mellett valósággal régi medvevadász vala, kora ifjuságától fogvást az erdőkben élt, jó hajtókkal, ebekkel és igen jeles paripákkal rendelkezett. Mind a mellett baromtartással is foglalkozott s annyiban földmiveléssel, mennyiben ezt saját háztartása és a hozzá betérő idegenek igényelték, — a kukoricza termesztés legelsőbb gondjai közé tartozott, mert a lovakat is azzal abrakolták nála. Fő foglalkozása azonban minden időben a vadászat maradt, és pedig a medvehajtás, a mit legnagyobb buzgalommal üze.

Mintegy négy óra lehetett délután, mikor Questen báró a kérdéses helyre elérkezett. Ezt megelőzőleg próbára tette türelmét a mocsáros vidék, hel vizben és iszapban csaknem egy angol mérföldnyi távolságra kellett csatangolni, a nélkül, hogy az utról csak egy pillanatig is letérhetett volna, mert egy oldalról a kuszó növények, más oldalon a folyamnak közvetlen közelsége ilyes szándékot meg nem engedett. Hanem sokkal tovább barangolt már a báró ur ilyes alacsony fekvésü vidékeken, mint sem valami rendkivüliséget látván a dologban, visszariadjon, avagy utjában megállitaná, nem! utazását nyugodtan, sőt jó kedélyben folytatá, miglen ismét emelkedni kezdett a föld felszine, és előtünedezett a kettős szárnyu vadászlak, melynek egyik osztályát a tulajdonos saját használatára tartá fön, mig a balszárnyat, ha ugyan megérdemli ezen tisztességes nevezetet, a vendégek rendelkezésére bocsájtá, a fedelen veranda, mely a két épület szárnyait elválasztá, vagyis inkább összeköté, nyáron által közös tartózkodási helyül szolgált a hüsölöknek.

És itt találta a báró ur magát a „farkas" Benjamint is, a ki mintegy egy óra előtt érkezett meg. Paripáját Stuart kis néger gyerkőcze csakhamar lenyergezé, és a marhák számára épített sövényakolba terelte, mig a vendéget a házigazda barátságosan házába vezette az udvarról s felszólítá, hogy tegye magát kényelembe, magában a lakházban, mert az idő nem volt már akkor olyan kellemes, hogy alkonyatkor jó ideig kivánatos lett volna a szabad levegőn tartózkodni.

Hát „farkas" Benjamin mit vétett? Biz öt nem olyannak találta a báró ur, minőnek képzelte volt, jóllehet hozzá szokott már, hogy a backewoodi vadászok távolról sem öltözködnek oly vadászmódra, mint ez mi nálunk napirenden van, de nálok csaknem ismeretlen.

Valamint az amerikai vadászoknak semmi megkülönböztető öltözetök, sőt még vadászati nyelvök sincsen, — egy pár sajátságolt kifejezést természetesen leszámitva — szintugy mit sem tudnak a vadászat költészeti oldaláról, s nincs oly kiméleti időszakuk, melyben a vadat ne üldöznék. A mit meglőhetnek és bármikor, azt készek is elejteni, s czikkiró élénken emlékezik, midőn Arkansás-nak leghiresebb vadászemberét ingujban, régi, törött szalmakalappal fején pillantá meg, hosszu puskája válláról lógott alá hátulról, mig élelmiszereit, egy vörös szinü pamut-kendőbe kötözve, himbálta s ugy barangolt ide s tova az erdőségben.

Folkes Benjámin, a mint emberünket valósággal hivták, Questen báró ur, fogalmai szerint nem volt eléggé vadászmódon öltözködve, mert öltözéke a régi szabásu, backwoodi gyapju szövetből (feane) készült frakkon és

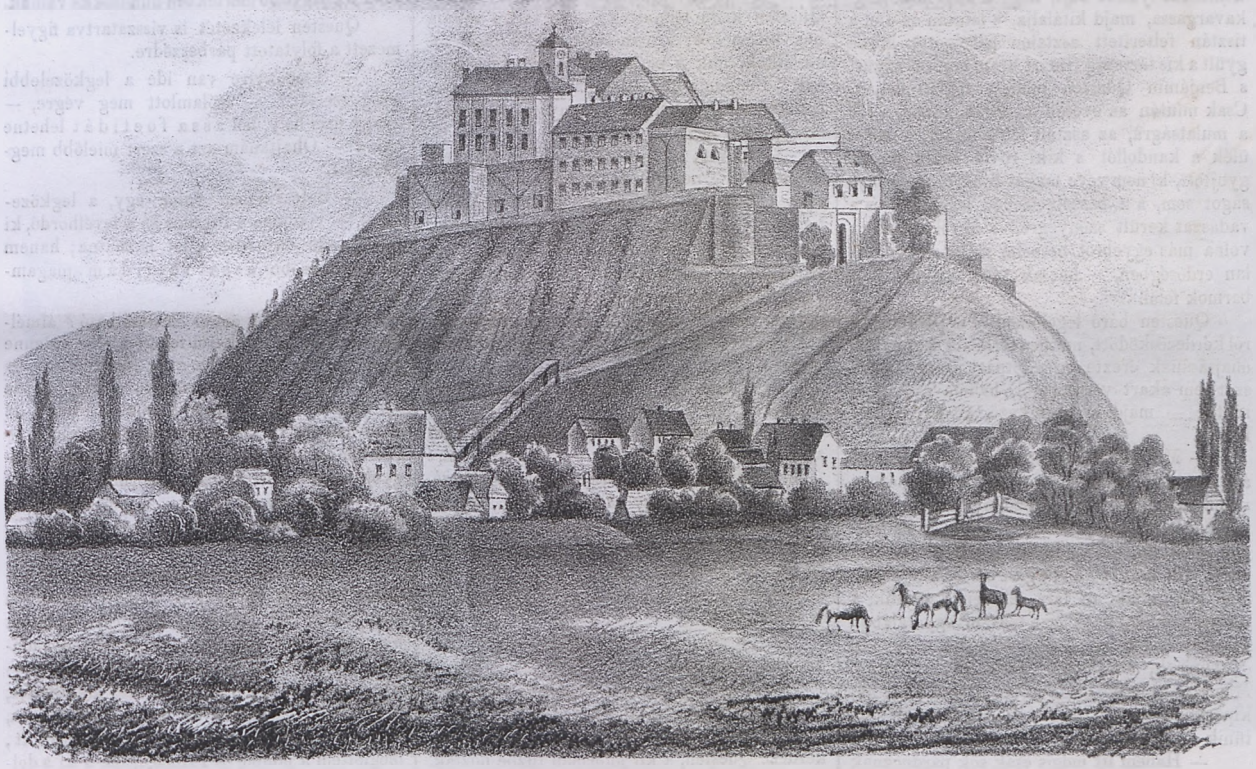

A munkácsi vár.

(Természet után rajzolta Lám Sándor).

(Lásd szövegét a 216-dik lapon).

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

felette rövid csikos nadrágon kivül, egy pár harisnya nélküli durva vadász csizmából állott, melynek sarka sem volt, fehér ingét nyakánál egy keskeny, rikitó piros nyakkendő tartá össze, mellényt pedig épen nem viselt. Termete alacsony, hanem köpczös vala, szeplős képén kedélyes, de egyszersmind alattomos vonásokat lehetett fölfedezni, szemöldöke hasonlított világos szőke fürteihez; épen estebedjét végezte volt, s pihenésnek dőlt. Rá vetette ugyanis magát egy karos székre, s ennek hátulsó lábain himbálodzék, mig rövid lábait egy vele szemben álló széknek lábközfájára támasztá, s szintén szeplős kezeit hasán összekulcsolta s ily helyzetben álmodozott a szobának egyik szögletében, és a szemlélőt nem ok nélkül ama aggodalom környékezé, hogy a szék vele együtt hátraborul.

Benjámin ellenben mit sem törődött az idegennel, csakis egyetlen egyszer pillantott fel rá midőn a szobába lépett, aztán meg sem mozdult egy fél órával naplemenet eléttig, midőn ugy látszék, hogy siestájának vége szakadt, ülhelyéből fölállt, rövid tagjait kinyujtá és kiment, hogy igásbarmait szemügyre vegye. A vacsora idejéig, ugy látszott, hogy mindenki saját magával van elfoglalva, a háziasszony a kemencze lyukba bujt, hogy a káposztát megkavargassa, majd kitálalja, s miután az étel a tisztán felterített asztalon párolgott, körbe gyült a kis társaság Stuart uram nőjével együtt s Benjámin Questen mellett foglalt helyet. Csak miután az evésen tul estek, került a sor a mulatságra, az asztalt félre tolták, s körül ülék a kandollót s kiki rövid száru pipára gyujtott, ki nem véve magát Stuártné asszonyságot sem, s a beszélgetésben legelőször is a vadászat került szönyegre. — Miről is tudtak volna más egyébről beszélni még ezen lakatlan erdőségben, — hacsak talán azonkivül a barmok felől.

Questen báró legelőször is a párduczokról kérdezősködött, mikhez férközni legforróbb óhajtásának érezte, erre Stuart uram eleinte, szót sem akart vesztegetni, hanem csak fejét rázta; — majd a következő módon nyilatkozott.

— Mit, azok átkozott alattomos ragadozó állatok, s alig hiszem, hogy többet elejthettem volna közülök azon huszonnyolcz év alatt, mit Kentucky majd Missouri majd Arkansasban töltöttem, — mindössze is tiznél-tizenkettőnél. Ha csak esetlegesen a kutyák fel nem abajgatják, és fára fel nem kergetik, a mi ritka dolog, mert fára mászni egyátalában nem szeretnek, ugy bottal üthetjük a nyomát ő kemének, eliramodik, mint akár a sátán. Magával az erdő meggyujtással sem lehet azt kipörkölni, mert a tűz elől szemet huny és tova tünik a lombozatban.

— Hanem itt mégis csak sok párducznak kell tartózkodniok?

— Elég arra, hogy nyomaikba tapodhassunk, viszonza Stuart, és hogy a szemteleneknek minden istenadta éjjel hallgathassuk üvöltésöket, hanem épen a környéken mit sem lehet velök kezdenünk; mert alig három mértföldnyire uralkodik a brushy laketól jobbra a veszedelmes hurricane*) és ha az ebek valamely párduczot fölzaklatnak, ugy biztos számolhatunk reá, hogy néhány szempillantás alatt a hurricane-ban terem, s akkor vége az eredménynek!

— A gyalázatosak! — törte meg a hallgatást Benjámin is, kifakadva, — bizonyára sejtik, hogy bőrökért a kormány minden egyesért 5—5 dollárt fizet. En az utóbbi öt év alatt alig voltam képes belőlök tizet körmeim közé kaparítni.

— Tehát mégis annyit!? bámuldozott Questen — és mindenik a vadászaton esett el?

— Természetesen, kutyák által fogdosák öket, ugy hogy bőrük is össze-vissza van szaggatva, mire kézhez kerül.

— Istenem, hacsak egyetlen egy párduczfejre tehetnék is szert! — fohászkodék föl a báró úr.

— Tyah uram, csak hogy nem oly könnyü dolog ám az! — mondá Stuart, mosolyogva, — de még a farkassal sem lehet amugy könnyedén elbánni; hanem ezeket mégis könnyebb olykor-olykor erős időben és vakító verőfényben megejteni, golyóval is közelébb férközhetünk hozzájok. Én már legalább is lelőttem mintegy tizennyolczat, nem hazudnék, huszat eddig, hanem mondhatom, hogy kell hozzá az ügyesség és gyorsaság.

— Hisz, ez még mindig szerencse! mondá Questen kissé felkiáltva, — és tart-e sokáig mig kileshetők; s nem volnának-e bizonyos csalétkek, mik a parduczot is elő kecsegtetnék? Benjámin ur, önnek mint széles tapasztalással biró embernek, bizonyára tudomása lesz minden felől!

— Az ám, nyáron által, midőn kölykeik vannak — — nevetett föl Stuart, mialatt Béni fejét csóválta — kilépnek olykor-olykor a tisztásra is, kiváltkép ha az ember magát ugy készíti el, hogy szarvas borjunak tartja, a mit ragadmányul vinne. Hanem ez sem mindenkor vezet eredményhez, nekem például egyetlenegyszer sikerült még csak. Hanem a farkasokkal mégis sokkal könyebben boldogulhat az ember.

— S hogyan? — kérdé a báró ur érdekelten.

— Én csak még mindig meg akartam azt a bizonyos módot kisérelni, — válaszolt Stuart — hanem tulajdonkép sohasem juthattam hozzá, s őszintén szólva, hogy ha a helyszinén vagyok legörömestebb vadászom egyedül, és az által felette sokat koczkáztatnék, ha egész falkát magamra uszítanék, utóvégre az ördög sem birna velök, s jól tudom, hogy melegem lenne az ijedelemtől.

— Assa foetidával gondolja ön? kérdezé Bemjámin.

— Azzal is, viszonzá Stuart — hanem a másik szer még biztosabb lenne.

— És ön tud olyan szert — felkiáltva kérdezé Questen, a kit jóformán tüzbe hoztak.

— Mit én? én ne tudnék? akár egész falka vadállatot elöcsalni! A vadászok azt állítják, hogy ama bizonyos szer csalhatatlan, — s mennyre-földre esküdözött oda át nékem a minap Prince, hogy egyetlenegy óra alatt ama bizonyos szer segedelmével hetet meglött, hanem akkor tört kellett ragadnia s futni volt kénytelen, hogy életét a ragadozó vadak körmei közöl megmenthesse, mert golyóbisa mind elfogyott.

— S ismeri ön ama szert?

— Természetesen; az egész szer nagyon egyszerü, — vélekedék az öreg vadász; az ember kiveszi a bagzó nőstény kutyának pridejét.

— Pride-jét, mi az?

— Az a kutya belsejében található, természetes, hogy előbb agyon kell ütni, hogy kivihessük, azt pedig megszárítja az ember a kandallónál s elteszi a füstre, és midőn használni akarja, zsir segedelmével két kő között, tesz hozzá az ember egy csipet büzaszagot assa foetidát, s olyan helyet készít az ember az erdőségben, mely a vadállatok megtámadása előtt biztos, s miután ezt, természetesen farkaslakta helyen, jó előre elkészíté az ember, akkor azon sürüséghez közelít, hol a vadállatok tartózkodnak, oly módon, hogy mire bealkonyodik az vagy valamivel előbb is a biztos tanyára visszatérjen. Itt bedörzsöli magát a vadász a kérdéses erős illatú kenőcscsel, és igyekszik rejtekhelyére menekülni, mert a legelső farkas, mely nyomait keresztül lépi — dühössé válik, s vakon rohan a puskacsőnek.

— Assa foetida után is gyalázatosan bomlanak, ha éjen át parázsra veti az ember, jegyzé meg Benjámin; az öreg Hooker azt állítja, hogy bizonyos éjen majd nem megették a vadállatok, midőn cashriveren alul megkisérlé ama szer használatát, s nem menekül meg, ha csak föl nem kúszik a fára, mely alatt tanyát ütött s egész éjen át hajnal hasadtáig ott nem nyomorog, mi alatt a vadállatok, abbeli dühökben, hogy a jámbort körmük közé nem kaparithatták, nemcsak vadásztarisznyáját tépték dirib-darabra, hanem puskaagyát is összemarták. Attól a kellemetlen szagtól a legnagyobb mértékben dühösökké válnak.

Questen lélekzetét is visszatartva figyelmezett a folytatott párbeszédre.

— S mennyire van ide a legközelebbi gyógyszertár? — szólamlott meg végre, — avagy más hely, hol assa foetidát lehetne venni? — Ohajtanám azt a szert mielőbb megpróbálni.

— Batesvilleben volna egy, a legközelebbi, — viszonzá a fogadós és a levélhordó, ki holnapután erre veszi utját, hozhatna; hanem az legkevesebb assa foetidám magamnak is van.

— Valóban? önnél is található? álmélkodott Questen, székéről felugorva, — és lenne olyan szives, hogy belőle el is adjon?

— Miért nem — viszonzá a házi gazda — minden héten friset kaphatok, hogy ha épen magam is kisérletet akarnék tenni. — Hanem az még nem minden, birtokában vagyok ezuttal a hathatósabb szernek is.

— Mit beszél ön? — a pride-nek, a hogyan azt nevezte volt, ez már valóban bámulatos.

— Épen csak is esetlegesen birom, folytatá a beszédet Stuart; — a mult hónapban épen nálam volt Prince, kiről csak az imént beszéltem, szót váltottunk egymással a vadászati kisérletekről, és minthogy a szernek megnyerésére épen azon kutyám vala alkalmatos, mely tengeri nyulakat és szarvasokat hajtva, egy pár medve-vadászatomat meghiusitott, meglőttem a jámbort, s Prince uram, a ki a dolgot pompásan érti, kivevé azt a bizonyos csalhatatlan szert ebemnek belsejéből. Azóta a füstön lóg és a használatra épenségesen alkalmatos.

— És hajlandó lenne ön azt birtokomba bocsájtani?

— Tiszta szivvel örvendek, hogy szolgálhatok vele uraságodnak, — monda az öreg mosolyogva — legalább egyuttal magam is megtudhatom, mi való a dologban s mi nem, a nélkül, hogy magam is fáradoznám. — Mikor akar vendégem kisérletet tenni?

— Holnap este minden bizonynyal, mert egy használható pillanatot sem akarnék elvesztegetni.

— Olyan hamar? — kérdé a gazda — holnap és holnapután szerencsétlenségemre ki sem mozdulhatok a házból, várjuk a circuit rider-t, a mi vándor papunkat minden órán, s ő egy-két napot okvetetlen nálunk időz, és az én öreg hitestársam meg nem tűri akkor,

*) Hurricane-nak hivják amaz orkánt, mely időről-időre Amerikának ezen részét szellőzteti, s oly erővel, hogy mindent földre terít, a mit csak utban talál. Az ottani nyelvszokás hurricane-nak nevezi még egyszersmind azon helyet is, hol ezen szélvész dühöngeni szokott, s ezen helyet nem nehéz megkülönböztetni az össze-vissza, egy másra dült fákról, melyek itt-ott a kuszó növények és tüskebokrokkal összenőve mintegy falat képeznek, mely nem csak az embernek, hanem még az ebek előtt is járhatatlanná válik, ha csak fejszével és késsel utat nem akarunk nagy ügygyel bajjal nyitni.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

hogy én az egész éjszakát házon kivül töltenném el.

— Biz az nem is volna rendjén, János kincsem! — szólalt meg az éltes házi asszony, — te tudhatod legjobban hogy az emberek....

— Mit se törödjél azzal, öregem, közbe szólott a házi gazda enyelegve, — talán Benjámin lesz oly szives, hogy tréfából vendégünk mellett átveszi az erdőségben szerepemet, távolra ugy sem kell menniök, mert a farkasoknak legfőbb tanyája a brushylakenál van, csak ugy hemzsegnek ott, és ha holnapután délig meg nem térnének önök, ugy egy pár órára magam is elnézek paripámon, megnézni, kit nem evett meg még a farkas?

eredményre, hanem egy fejszét minden bizonynyal jó lesz magunkkal vinnünk, hogy valami becsületes tartózkodási helyet faragjunk

— Természetesen! ez nagyon okos gondolat! — vélekedék Stuart, én meg Scipiomat a néger fiut küldöm el önökkel, hogy munkaközben segítségül szolgáljon, de kit alkonyatkor visszavárok, mert nem szeretném, ha ott hagyná a fogát; — a kölyök legalább is megér hatszáz dollárt.

— És valósággal meg van ön róla győződve, hogy kisérletünk oly nagyon veszedelmes? — kérdé Questen, — s talán akkor is, ha az ember jól neki készül.

— Van-e uraságodnak jó lába?

hatunk, a hol barmaim is vannak, miknek szinte jó lesz egyuttal utánok néznem.

A dolog el volt határozva, és a báró ur gondolatok és ábrándokba merült a holnapi vadászatról, melynek kezdetét alig győzte várni. Az este kimondhatlan rövidnek tetszék Questen előtt, áhítattal hallgatá a számtalan vadászkalandot, miknek elbeszélésében Benjámin kifogyatlannak tünt föl. Hanem a báró nem győzte eléggé csodálni Benjámin szerénységét, ki saját vadászata és kalandjai felől mitsem beszélt, de mindig a szomszédai és barátaiét emlegette. — Oh Stuart uram nagyon, merőben különbözött töle, öt nem némítá el a szerénység, ő minduntalan saját va-

Munkács.

(Természet után rajzolta Lám Sándor).

(Lásd szövegét a 216-dik lapon).

— Hm, biz az nem lehetetlen! — vélekedék Benjámin.

— Egy embernek nem is bátorságos, magában olyan veszedelmes kisérletet tenni, kettőnek legalább is jelen kell lenni a helyszinen — jegyzé meg Stuartné.

— Mindenesetre tanácsosabb, hogy ketten legyenek! — mondá a házigazda, miközben felkaczagott, mert ha az egyiket elvinné az ördög, a másik legalább hirét hozza.

— Ugyan János! — minek fested falra az ördögöt, uram bocsá!

— Legyen, nem bánnom hát! — hagyta rá a dolgot Benjámin, mulasztani semmit sem mulasztok el, s kiváncsi vagyok magam is az

— Gondolnám.

— Ugy hát Isten hirével. És ha egyszer a csalétek lábaik alatt füstölög, akkor ne komediázzanak az urak sokáig; — hanem tanácsos lesz előbb egy körutat tenni a nádcsapásnál, mely az ut mellett balra fekszik.

— Hanem hogyan találok oda?

— Hm, mégis jó lesz holnap hajnalban magamnak is a hely szinére lovagolnom; mindössze is hat angol mértföld, s nyolcz órára honn lehetek, s önöknek alkalmatos helyet mutathatok, hol az éjen át tartózkodhatnak. Akkor nem is szükséges a brushylakehoz kerülnünk, hol különben is nagy az áradás, hanem a nádtörés innensö oldalán marad-

dászatairól és az átélt veszélyekről értekezett, mikből jó rész valósággal meg is történhetett, főképen az, hogy hétizben kergették meg öt a medvék egyesegyedül, és meg is sebezték mindannyiszor, hanem csodálatos módon mégis megmenekült.

Elérkezett a másnap reggel, és vele együtt a szorgalmas munkálkodás napja; Scipio korán kelt, a lovakhoz látott hajnal szürkeletkor, mig a házinő kenyeret sütött, hogy fris eledelt vihessenek magukkal a vadászok, — s maga készité el a reggelit is.

Nyolcz órára mindennel készen voltak, Questen ur tökéletesen felkészülve paripáján ült és várta kisérőjét Benjamint, a ki ménje

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

mellett álla, és ki a házból épen kilépő Stuarthoz ekkép szólott.

— Gazd'uram, van-e egy fölösleges puskája, melyet ma estig ide kölcsönözhetne? — Az ember csak még sem tudja előre: mi történik?

— Micsoda? nincsen puskája önnek? kérdezé a báró elálmélkodva, ily embernek mint ön, és ilyen erdőségben — fegyver nélkül! — ki látta ezt?!

— Nos, — viszonzá Benjámin hideg vérrel, — ilyen átkozott mocsár közepett, két lóval, — örül az ember, ha kezei egy kissé szabadokká lesznek. No csak az kellene még, hogy egy régi nehéz puskát czipeljek mindenhová. — Hanem van-e hát puskája Stuart uram?

— Puskámat éjen által is magánál tarthatja ön — válaszolt az öreg vadász; — elég jól hord, csak hogy jól kell vele irányozni.

Tehát ez által a legutolsó akadály is el lőn hárítva, — mely a kirándulást gátolni látszék. Scipió két egymáshoz kötött fejszét czipelt magas vén lova hátán s alig fél óra mulva utjok czéljához a brushy lake közelébe értek mind a négyen.

Brushy lake nem valóságos tó, mikép neve után gyaníthatnók, hanem egy lapos fekvésü mocsáros viz (slew) mely, mint, az ottani minden nagyobb folyam, északról dél felé tart az Arkansas folyamba. Hanem környezetében helylyel-közzel kiöntéseket képez, s ottan, hol a földnek némi emelkedése van, nád és káka terem s ez ugy nevezett cane breaks kedvencz tartózkodási helyök a farkasoknak. Ide már a kutyák sem örömest üldözik őket — ha mindjárt merészelnének is vélök szembe szállni, mert az ide-oda düledezett száraz nád és a fürésztövis csaknem járhatatlan chaoszt képez.

Brushy lake-hoz mintegy fél angol mértföldnyire megállítá lovát Stuart. Itt már kezdődött a viz s helylyel-közzel lovaiknak hasáig ért, és az éltes vadász alkalmas hely után szemlélődött.

— Mit gondol maga Benjámin — szólamlott meg aztán, — nem itt lenne-e legalkalmasabb hely? Ezen térség eléggé nyilt arra nézve, hogy a holdvilágnak utat nyisson, mert a legutóbbi szélvihar földre teríté ama vén tölgy és sassafras fákat, s lesodorta a körülöttük levő cserjefákat is a bozótokhoz.

— És eme overcup-tölgy pompásan alkalmatos éjeli tartózkodáshelynek, — jegyzé meg Benjámin; koronájának legtetejét lecsapá a villám, a többi ágak egy részével könnyen el lehet bánni, fejszével a felkapaszkodhatás utja könnyü szerrel megegyengethető, ugy, hogy két óra alatt mindent képes volnék rendbe hozni.

(Folytatása következik).

Munkács.

(Két képpel).

Munkács! Munkács!.... Hány történeti emlék van e névhez csatolva! Hány dicső és hány szomorú emlék! Van-e magyar, ki e nevet ne ismerné? az bizonyára hazája történetét sem ismeri. Azon perczetől fogva, a midőn az első magyar erre a földre tette lábát, egész az 1849-ki harczokig, szakadatlanul összefüggő Munkács története Magyarországéval; és hányszor játszott e vár vezérszerepet, hányszor vala magyarságnak, szabadságnak utolsó bástyája!

Könyveket lehetne irni Munkács történetéről; de nekünk ez feladatunk nem lévén, rövideden csak a legnevezetesebb eseményeket soroljuk elő.

A IX. század végső negyedében, midőn őseink a Volga és Tanais mellől ezen hazába indulának: a Kárpátok vereczkei szorosán általjövén — mint Béla király névtelen jegyzője irja — Álmos, a fővezér, hadait e helyen pihenteté meg Attila örökén legelőször, és a helyet, mivelhogy idáig — az erdős és eltorlaszolt hegyi szorosokon át — nagy munkával jutának el, Munkás-nak nevezé. Ebből lett aztán a Munkács név, neve a várnak, melyet a hegyre (a melyen Álmos sátora negyven napig állott, és tábora pihent, s a melyen az uj haza földén az ős Istennek először áldozának) Árpád a honalapító építtetett vala, a szomszéd Unghvár bevétele után.

Ime eredete is mily nagyszerü, mily lélekemelő. Lehet, hogy e várat nem is annyira erősség, mint a honfoglalás emlékoszlopa gyanánt rakatták őseink.

Munkács vára mint fejedelmi építmény, eleitől fogva fejedelmi, utóbb királyi birtok volt. Salamon király 1064-ben unokatestvérének László herczegnek — a későbbi Szent-László királynak — adományozá. László utóbb öcscsének Lampertnak engedé át. Kutesk kún fejedelem 1086-ban Magyarországba tört, s rabolva és pusztítva utjában, Munkács lakosait — a vár alatt képződött városét — részint leölte, részint a hegyekbe riasztá, s házaikat fölégette. De László boszut állott: Unghvárnál a kún hadat szétveré, Kutesket az országból kikergetvén.

Az Árpád-ház alatt még egy nevezetes eseményről emlékeznek itt az irók; t. i. II. Endre király 1233. év nyarán keresztes hadával Munkácsnál táborozott, és itt és ekkor készült a rom. kath. papság jogaira nézve oly fontos „Concordatum."

I. Károly idejében a hatalmas Omodé nádor Munkácsot is kezére keríté, de Kassa alatt csakhamar elesvén, fiai kényteleníttettek azt a királynak visszaadni. — I. Károly fia Nagy Lajos aztán 1342-ben a Máramaros, Ugocsa és Bereg vármegyékben letelepített oláhok fejedelmének Bogdánnak, és fiának Dragosnak adományozá Munkács várát, hadi érdemeikért. Azonban Dragos 1359-ben oláhjaival fölkerekedvén, a tatároktól elhagyott Szereth folyam vidékére költözött, és alapítója lőn a mai Moldvának. Az ekkép néptelenné vált megyéket Lajos bevándorló oroszokkal telepíté meg, kiknek főnökét Koriatovics Tódor lithván fejedelmet Munkács herczegévé nevezte ki (1352). Ime a sok századon át virágzott s a Rákócziak czímei közt is ott díszelgő „munkácsi herczegség" eredete. Koriatovics ki 40,000 oroszszal jött be a vidékre, nemcsak hogy Munkács várát tetemesen megerősíté, hanem a várost is egészen elláttatta kőfalakkal, melyek egész 1657-ig állának. Koriatovics építtette a vár csúcsán levő nagy épületet, a két főbástyát, a lentebbi védtornyokat, s ő ásatta a majd 40 öles várkútat, melynek mélységében jobbról balról titkos üregek tátonganak.

Ekként megerősítvén a magánálló bérczen sziklafészkét: mind ő, mind utódai parancsoltak az egész vidéknek, söt hatalmok tudatában gyakran erőszakoskodtak is, pl. mindgyárt maga Koriatovics herczeg, Komlósy Miklós ellen, kinek lakára tört, kastélyait s jószágait elfoglalá, és öt egy évig tartá vala rabul Munkács kövárában.

Koriatovics Tódor 1365-ben a podoliai hadjárat alkalmával elesett; utódja nem maradván, Munkács ismét a koronára szálla. — Lajos 1370-ben anyjának Erzsébet királynénak adta. Lajos halála után pedig özvegye, majd Zsigmond király birá a várat, mignem ez utóbbi 1427-ben Brankovics György szerb fejedelemnek kárpótlásul Nándor-Fejérvárért, Macsóért és más átadott várakért, Magyarországban 50 ezer aranyat jövedelmező jószágokat adományozott, s ezek között Munkácsot is.

De Brankovics a magyarokat több izben hűtlenül és aljasan elárulván, I. Ulászló 1440-ben Munkácsot is elvette tőle, s előbb a hires Ruszkai Dobó nemzetségnek, majd Palóczy László kir. főudvarmesternek adá, de csak holta napjáig, haszonélvezetül. Az ország rendei azonban csakhamar a nagy honfiu Hunyady Jánosnak ajánlák fel, tett hadi költségeinek megtérítése fejében. Hunyady alatt szépen felvirágzott Munkács, és általa 1445-ben szabad várossá emeltetett, de e jog az örökérdemü országkormányzó 1456-ban történt halálával ugy látszik elenyészett, mert özvegye Szilágyi Erzsébet egészen kimultáig (1484) ismét földesúri joggal birta. Róla Mátyás királyra, majd Corvin Jánosra maradott, a ki az 1491-ben az országban kóborló lengyelektől s Albert herczeg pártján levő némely nagyoktól sokat szenvedett városi lakosokat mint Munkács ura, a várkapitány által kiadandó kárpótlással vigasztalta meg. 1494-ben II. Ulászló elvette jó urától Munkácsot, s a pécsi püspök és kincstartó Csáktornyay Zsigmondnak s öcscsének Ernőnek adományozá; ezek sem sokáig birhaták, 1498-ban Vingárdi Geréb Péter országbiró lett urává, ki 1504-ben meghalván, Ulászló királyi nejének, Anna franczia herczegnőnek adá; ámde a szerencsétlen II. Lajos király születése ezt is csakhamar sirba vitte. Az 1514-dik évi országgyülés aztán egyéb jószágok közt a roppant terjedelmü urodalommal biró Munkácsot is elidegenithetlen koronajószágnak nyilvánítá; mindazáltal ama zavart viszonyú időkben már 1521-ben Lajos neje Mária királyné sajátjává lőn, a ki a gyászos mohácsi veszedelem után Pozsonyba menekülvén, Munkácsot kedvelt hivére Büdy Mihályra bizta (1526).

A nemzet, mint tudjuk, Mohácsnál királyát vesztvén, némely személyeskedő főurak kivételével, a tevékeny, dús, és mindenekfölött magyarlelkü erdélyi vajdát Zápolya Jánost választá meg királyává. Ennek tekintélye előtt megnyilának Munkács kapui is; jól megraká a várat őrhadakkal, s erős kezekkel birta is, harczos élete végeig (1540.). Időközben János király Munkácsot Somlyai Báthory Istvánnak adá vala cserébe Szathmár s Németiért 1529-ben, de ugy látszik csak bizonyos időre, mert aztán megint öt magát leljük birtokában a fontos erősségnek.

I. János özvegye a szép Izabella királynő, kisded fia II. János részére Erdélyt, a tiszántúli s némely felvidéki részeket s ezekkel Munkácsot férje halála után is megtartá, mig Budába török költözék, s az ország napnyugoti tartományain Ferdinánd zászlói lobogának.

És e zaklatott korszakban Munkács szerepe mind nagyobbszerüvé vált.

(Vége következik).

A kenyér-növények.

Kenyér-növényeknek azokat a növényeket nevezzük ezen czikkben, melyek egy vagy több részeikben oly dús menyiségü lisztanyagot tartalmaznak, hogy az emberek táplálatára nagymenyiségben felhasználhatók. A liszt anyag azon anyag, mely a kenyér nagyrészét képezi, nem tekintve más rendesen vele járó anyagokat, csak az mi a táplálkozásnál, főleg a rost képzésnél fontos szerepet játszik.

A liszt anyag fehéres és áttetsző finom rétegekben lerakodott különféle alaku és nagyságu szemekből áll, ezen szemek a növénysejtekben belől vannak s az iblanyoldat által kékre festetnek, mig a sejthártya rendesen meg nem kékül. A burgonyánál, ahol a szemek

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

rendkivüli nagyok, csak egy vonal tizenkettednyi nagyságát érik el.

A lisztanyag néha a csir levelekben van, az az oly levélféle részekben, melyek a csirát bezárják, mielött a magv kifejlik, péld. a bab, borsó, dió, gesztenye s vadgesztenyénél, — néha a fehérnyében t. i. azon részben, mely a magv takaróján belül az egész csirát befogja, például a gabnáknál, pohánkánál, a kokuszdiónál, — vagy a gyümölcsben, péld. a kenyér-gyümölcsnél, datolyánál, szent-János kenyérnél, — többször — a törzs belsejében, mint a pálmák (mint szágó) s harasztoknál és végre a gumókban, legyenek bár azok vagy a földalatti gyök részei, péld. a yams, maniok, salep, batát, burgonya s topinambisnál. Levelekben s virágokban nincs lisztanyag, legalább nem oly mennyiségben, hogy kenyér gyanánt hazználható lenne.

Vannak országok, melyekben oly mostohák az égalji viszonyok, hogy semmiféle kenyér-növény sem teremhet, a többi közt ilyenek az éjszaki sarkividékek. Itt leginkább megszárított halakkal pótolják a kenyeret, s ez teszi a fris halakkal s tengeri emlősök husával csaknem az egyetlen tápot.

Ha a fontosabb kenyér növényeket a fordítók szerint két osztályra különözzük, ugy a rizs, pizáng, yams, batátok, chagote, salep, maniok, kenyérgyümölcs, szago, kokusz, taro, datolya a tropikus vagy a fordítók közti, — buza, rozs, árpa, zab, pohánka s burgonya a fordítókon kivüli osztályba esnek; közös terménye mind két osztálynak a kukoricza.

Mind a nagytérfogat tekintetében, mind pedig azon körülménynél fogva, miszerint legnagyobb számu embereknek nyujt tápot, kétségkivül a rizst illeti az első hely, azután a buza s kukoricza következik, végre a rozs, árpa és a zab. A többi kenyér-nyövények mint a pizáng, yams, kenyér-gyümölcs s a burgonya igen kevés szerepet játszanak.

Igen nagy különbség van továbbá a kenyér-növények közt termékenységi tekintetben.

Már csak egyszerü összehasonlításnál is kitünik, hogy a tropikus tápnövények sokkal több tápanyagot adnak mint a fordítókon kivüliek. Mig a buza közép szám szerint éjszaki Európában 5—6 szoros, déli Európában 8—10 szeresen fizet s a többi európai gabna fajok körülbelöl szintezen viszonyt mutatják; a kukoricza a mérsékelt éghajlat alatt 80—100-szorosan, a forró éghajlat alatt 3—400-szorosan, a rizs pedig 100-szorosan fizet. De ezen termés a két utóbbinál sokkal változandóbb, mint amazoknál; ha szárazság uralkodik, nem terem kukoricza, ha elmarad a rendes eső nem terem rizs sem. Azért van Indiában és Chinában gyakori nagy éhség, mert ezen tájakon a főtápszer a rizs.

A pizáng egyenlő területen 133-szor annyi tápanyagot ád mint a buza. E miatt egy kis kert a ház mellett elég arra, hogy az egész háznépet eltartsa. Ültetése évében érett gyümölcsöt terem, ha aztán a törzsét levágják, uj hajtása már három holnap alatt gyümölcsözik.

A kókuszfa középszám szerint évente harmincz diót terem, s ez igen jelentékeny termés, ha tekintetbe veszszük a diók nagyságát és gazdag lisztanyag tartalmát. A kenyérfa évente 8—9 holnapig fris gyümölcsöt nyujt, a többi holnapokban a kenyér-gyümölcsböl sütött kenyeret eszik, három fa elegendö egy ember teljes táplálására. Cook errol igy szól: „Ha a csendes tenger valamely szigetének lakója élete folytán tiz kenyérfát ültet, szintugy tel-

A spanyol serenadák.

(Lásd szövegét a 219-dik lapon.)

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

jesíté családja iránti kötelességét, mint nálunk azon pór a ki minden évben szánt, vet, arat, csépel; sőt a déli lakos nemcsak a saját élete tartamára szerzett kenyeret házához, hanem gyermekeinek a kókuszfákban tőkét hagyott hátra.',

De még könnyebb a kenyér szerzés az ázsiai szigettenger keleti szigetjein, ahol a szago az erdőn vadon terem. Ha a lakosok lyukat furva a törzsbe, meggyőződnek arról, miszerint a bél érett, levágják a törzset s több daradokra hasábolva kivakarják a lisztet, felkeverik vizzel s már tökéletesen készen van a táp. Egy-egy fa rendesen 300 ftot ád, de adhat 5—600-at is. Ott tehát az emberek csak kimennek az erdőre s szintugy vágnak kenyérnek valót mint nálunk tüzelőt.

Azonban a kenyérszerzés könnyü volta ugy látszik viszás arányban áll a miveltséggel. Kétségkivül más okai is vannak annak, hogy a miveltség ama tájakon, ahol a természet ily bőkezü, alacsonyabb fokon áll, nevezetesen a nép jellem különböző volta; azonban tény az is, hogy az áldott természet szinte csökkenti az ember erélyét. A természetteli harcz, ha nem tulságosan nehéz, előmozdítja a miveltséget. A munka az anyja a felvilágosodásnak.

* * *

Nem tartá fenn a történelem emlékét annak, ki volt a kenyérnövények legelső használója, legelső ültető; mert a történelem csak ott kezdődik, midőn már az emberek első szükségleteiket kielégítették. A kenyérnövények legrégibb történetét mély homály fedi regékbe és mondákba takarva; e regék és mondák szerint maguk ez istenek voltak azok, a kik leszállva az emberekhez, ezen nagy ajándékokkal megáldották. Indiában Brama, Egyiptomban Isis, a helléneknél Demeter, Olaszországban Ceres voltak azok, akik a népeket gabonával megajándékozták s a földmivelésre tanították. Hasonló mondákkal birtak a régi puniak a kukoriczáról, s midőn az európaiak oda jöttek, ezen Amerikából eredő növényt, nagy magasságon a Néptemploma mellett termesztni látták, mely termésből magv osztatott ki a nép között s a nép bizonyosnak hitte, hogy az itt nyert magv dus aratást, áldást hozand.

Nevezetes tény az, hogy teljesen bizonytalan, valjon a gabnák az óvilágban nőnek-e valahol még vadon, s ha igen, hol, mely tájakon? Már az ókor irói nem egyeznek meg, hol volt a buzának s árpának, a régi idők legközönségebb gabnáinak eredeti hazája s a különféle adatok oly tényeken alapíttattak, hogy mely tartomány legjobb termő, továbbá mindenik a saját hazáját szerette volna azon érdemmel kitüntetni, hogy az emberiségnek ily nagy javakat ajándékozott. Ugyanezen bizonytalanság uralkodik a zab s a rozsra nézve is. A Kaukasusban vad rozsot véltek ugyan találni, de későbbi vizsgálódásokból kisült, hogy ezen vad rozsnak tartott növénykalásza a mivelttől nagyon különbözik s nem is csépelhető. Szicziliában szinte van rozs, de ez is különböző a mivelés alatt levőtől. Ahol találnak oly növényekre, a melyek vadállapotban a mi gabnáinkkal tökéletesen megegyezők, ez rendesen oly helyeken van, melyek korábban mivelés alatt voltak, s e miatt nagyon valószinü, hogy csak elvadultak s eredetileg nem vadak. Nem tudjuk tehát, hogy gabnafajaink törzsapái teljesen eltüntek-e, vagy az idők folytában a mivelés alatt változtak-e annyira meg, miszerint nem ismerhetünk reá azon fajokra, a melyekből eredtek. Ugy látszik szinte igy áll a dolog Amerikában a kukoriczára nézve. Midőn az ujvilág felfedeztetett már ekkor termesztetett északi és déli Amerikában, s azon adatok, melyek az ujabb időkben elterjedtek, mintha a kukoricza Paraguayban vadon is találtatnék, szinte oly kétségesek, mint a mi gabnáinkra vonatkozó adatok. A rizsnek ugylátszik India a hazája, de mely tájon, szinte bizonytalan. Vannak a burgonyáról is több kósza adatok, mintha az Chiliben, Peruban, Mexikóban vadon teremne, de mindezek be nem bizonyíthatóknak mutatkoztak, mert kitünt, miszerint az ennek tartott növény azon számos nemekből álló családnak (a csucsornak), melyhez a burgonya is tartozik, csak más fajai.

Ellenben a datolya pálma vadon terem Arábiában s Afrikában, a kokusz-pálma Indiában, Ceylonban s az egész szigetvilágon, a szágopálma az indiai sziget-tenger keleti tájain, de mind a három sokkal zártkörübb elterjedési téren tenyészik mint azon, melyet a most mivelés alatt levő növények elfoglalnak. A kenyérfa, a mely az ind tenger szigeteinek kincse s a pohánka, melyet Szibériában a khinai határokig vadon találnak szinte még azon kenyérnövényekhez tartoznak, a melyekről tudjuk, hogy vadon állapotban is találhatók.

A mint vannak térképek az ó és ujkori földrajzhoz, szinte ugy lehetne különféle térképeket szerkeszteni a hajdankor és a jelen fontosabb kenyérnövényeiről is. Az összehasonlításból kitünnék a kenyérnövények vándorlása s a különféle s földrészek s tartományok mint cserélték ki egyiket a másikkal.

A **középtengerre dülő tartományokban** (Olaszország, Görögország, Észak-Afrika és Nyug. Ázsia) az ókorban buzát és árpát termesztettek. Ezeket találjuk megemlítve a legrégibb irásokban, a bibliában, Homérnál, Herodotnál; láthatni őket ábrázolva a legrégibb idők emlékein. Ismerték ugyanakkor a kölest is, de ez akkor is mint most, igen alárendelt szerepet játszott. Nem volt még akkor rizs, csak ugy ismerték mint indiai növényt; az amerikai eredetü kukorica természetesen nem volt ismeretes; rozsnak, a mely most is kevés termesztetik, nincs semmi biztos nyoma.

Közép- és Észak-Európában akkoriban igen kevés volt a gabnatermesztés, s a mint most Skandinávia és Skótia legészakibb vidékein árpa és zabkenyérrel élnek, úgy akkoriban Plinius szerint a régi germánok zabbal táplálkoztak s a még jobban északra lakóknak valószinüleg szinte nem volt jobb kenyerük. A rozs ugy látszik, hogy a népvándorlás alkalmával jött a kaukazusi tartományokból északi Európába, a nélkül, hogy a középtenger tartományait érintette volna. A buza csak később terjedt el déli Európából észak felé Franczaországon által.

Afrikában az Atlastól délre akkor is mint most, a datolya pálma uralkodott. A dhurra, mely jelenleg igen el van terjedve északi Afrikában vagy Nubiából, vagy nyugati Ázsiából kerülhetett oda.

Indiában a mint az ókor irományaiból láthatjuk, abban az időben szintugy mint mai napon a rizs volt a főtápszer; szinte termett ott a pizáng s valószinüleg a yams is.

Az indiai tenger szigetein lehetett szágó, mert az ott most is vadon nő.

Amerikában a felfedeztetése előtt a fő kenyér növény a kukoricza volt, továbbá a maniok, és valószinüleg a yams (más faju, nem az indiai); a hegyeken pedig a burgonya s a quinoa.

A középkori nagy népvándorlások folytán történt tehát ama változás, a midőn a rozs a zabot kiszorította. Az arabok foglalásai alatt északi Afrikába, Spanyolhonba, Szicziliába s a középtenger több tartományaiba bejött Indiából először is Egyiptomba s utóbb déli Európába a rizs; hoztak az arabok pizangot is Indiából nyugati Ázsiába, Egyiptomba és a Berberföldre; általok terjedt el a dhurra is (vagy a mint ő utánuk neveztetett a mór köles) északi Afrikában és Portugalban.

Sokkal nagyobb változást idézett elő a Keletindiába vivő tengeri ut feltalására (Afrikát megkerülve 1498-ban) de mindenek fölött legeslegnagyobbat **Amerika** felfedeztetése (1492-ben).

Elhozatott Amerikából a kukoricza és rendkivüli gyorsasággal terjedt el a Középtenger melléki tartományokban, sőt mi több, utat talált Khinába, Japánba s Afrika belsejébe is. Sokkal lassabban lett ismeretessé északi Európában s északi Ázsiában a burgonya. A maniok szinte Amerikából vitetett Afrika és Ázsia tropikus vidékeire.

Amerika ezen nagy adományaiért mintegy kárpótlásul az európai gabna fajokat nyerte, melyeket a gyarmatosok, éjszaki Amerikában a mérsékelt déli Amerikában s a fordítókon belöli tája fensíkjain terjesztének el s még egyre terjesztenek.

Brazilia, Carolina s több vidékek rizst nyertek, a mi most ott igen nagy mivelési tért foglal el. A pizáng szinte ekkor jutott Amerikába, noha némelyek véleménye szerint a pizangfajok egyike eredetileg amerikai.

Az európai gyarmatosok vitték a buzát s egyéb európai gabnafajokat a Fok gyarmatra s Australia s Van-Diemensland gyarmatositásával ezeknek mérsékelt tájaira.

A kisebb mérvü változásokat illetőleg nevezetes, hogy a rozsot északi Európából a buza mint szorítja ki; valamint korábban a rozs kiszoritá a zabot. 1651-től 1675-ig a Danzigból kivitt buzamennyiség ugy aránylott a szinte onnan kivitt rozs mennyiségéhez mint 1: 3-hoz 1801-től 1825-ig a viszony épen megfordított vala mint 3 : 1-hez. Az 1758-ki évben ugy vétetett fel, hogy Anglia és Wales népességének nem egészen két harmada él buzával, a többi rozszsal, árpával és zabbal; most nem él ezekkel $\frac{1}{8}$-ada sem. 1727-ben egy kis buzaföld Edinburg mellett Skótiában nagy ritkaságként mutogattatott: 1780-olta Skótia buzatermelése tizszerezte magát. Akkor buzakenyeret csak vagyonosbaknál lehetett találni, most nemcsak a középosztály, hanem a szegények is városon, falun buza kenyérrel élnek. Dániába szinte ez az eset, ott is erősbült a buza fogyasztás s épen nem valószinütlen, hogy egykor Dánia a rozs övtől a buza övéhez lesz csatolható.

Nagyon érdekes lenne, ha tökéletes táblás átnézettel birhatnánk a kenyérnövények termeléséről s a velük folytatott kereskedésről; ámde kielégitő statistikai adatok hiányában kénytelen vagyok, csak néhány megjegyzésre szorítkozni a gabona termelést s gabna kereskedést illetőleg.

Az ókorban Sziczilia s a Berberföld valának a nagy gabnatárak, most pedig főleg észak keleti Európa.

A keleti tengertől délre s délkeletre fekvő sikságok mind a kitünő talaj mind pedig az aránylagosan meleg és száraz nyarak miatt különösen alkalmasak a gabnatenyésztésre. Európa nagyrészének ezen tájak teszik legnagyobb gabnatárát. A gabna kivitelre nézve a keletitenger partján egyike a legfontosabb pontoknak Danzig. Fekvése a Visztula torkolatánál van, a mely folyam s a mellékfolyói, nevezetesen a Bug termékdny gabna sikokon folynak át.

Egyéb nevezetes pontok a gabna kivitelre nézve a Keleti tenger partjain: Memel, Königsberg, Stettin, Riga és Pétervár.

Hat évi átlag szerint **Oroszország** (1830-36-40) összes gabna kivitele $4\frac{1}{2}$ millió tonnát tesz, ebből levonva $\frac{1}{2}$ milliót, Archangel egy milliót, Odessa $\frac{1}{2}$ milliót, más kiviteli pontok számára a Feketetenger partjain, ugy a kivitel Riga és Pétervárból u. e. $2\frac{1}{2}$ millió tonnát tesz. Nem ismeretes pontosan előttem,

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

hogy mennyi a kivitel Königsberg, Memel, Stettin és Rostokból, de tehető 1—1½ millióra. — Mindezek szerint a Keletitenger déli és délkeleti tartományaiból 4 vagy 4½ millió tonna vitetik ki.

Noha Archangel a Fehértenger mellett fekszik közel a gabnahatárhoz, mindazáltal igen jelentékeny a forgalma s átlag szerint (1827—32) 400,000 tonnára rúg. A Dwina folyó ugyanis ezen várost nagy gabnadús tájakkal hozza összeköttetésbe. Azonban mint várni lehet, leginkább csak rozs és zab vitetik ki innen.

Dánia gabnakivitele szinte jelentékeny. A statistikai adatok szerint husz évről tett átlag szerint (1820—39) a kivitel a dán összállamtól (ez most tiz éve iratott! ford.) 1,354,803 tonnát tett, 1839-ben 1,850,357 tonna.

A Keletitenger kikötőinek, Archangelnak s Dániának kivitele látja el a skandináv félszigetet, nevezetesen Norvégiát, a hiányzó gagonával. Valami megy Angliába, Hollandba, Frankhonba söt déli Amerikába is.

Európának második nagy gabnaraktára délnyugati Oroszhon, mely a Feketengerre dül, s melyen a Dnieper s a Dniester folyik által; Volhynia s a régi lengyel tartományok. A nagy gabna termesztés fő kiviteli pontja Odessa. Átlagosan kivitetik évente egy millió tonnánál több buza, de más gabna csak kevés. A buza Törökországba, Göröghonba, Olasz és Spanyolországokba söt Angliába is elküldetik.

Harmadik fontos gabnatartomány Egyiptom, melynek buzája szinte leginkább a déleurópai kikötőkbe jut.

Észak Amerikának a gabnahatárokon belül eső részei szinte visznek ki gabonát. Canaba küld buzát Angliába, az amerikai köztársaság buza és kukoricza lisztet leginkább nyugat Indiákra s déli Amerikába.

Legfontosabb kiviteli helyek: New York, Philadelphia, New Orleans és Baltimore, Carolina sok rizst küld Európába és déli Amerikába. Brazilia rizst visz ki és déli Chili valamint a Fok gyarmat, buzát.

A két ind félsziget, Khina és az indtenger szigetei közt élénk a rizsforgalom.

Mindinkább elkezdik hagyogatni a régi hamis nemzetgazdasági nézeteket, mely szerint néha el lett tiltva a gabna kivitel, néha nem s az idegen gabnára, hol több, hol kevesebb vám vettetett; most a józanabb elv emelkedik győzelemre, mely szerint a lehető legnagyobb kereskedelmi szabadság a legelőnyösebb is. *)

Schouw nyomán.

(—ö—s.)

*) Nem hagyhatom érintés nélkül hazánkat, a melyet Schouw egy árva szóval sem érint, jóllehet Magyarországból szinte meglehetős mennyiség szállíttatik a külföldre nevezetesen Triesten át Frankhonba, Angliába. Ezenkivül Cseh, Szász, Bajorországok valamint Schweicz is vitt ki Magyarországból gabonát. Lenditett a magyar kukoricza kereskedésen, a Poroszhonban meg-megujuló burgonya betegség is s a mi gabonánk kivitele nyugotnak óriási kezdett lenni 1861-ben. Ide mellékelem a pest-budai iparkamra 1860—62-dik évi jelentéséből ezen adatokat:

1861-ben gözerővel 5,527,274 mérő, — vontatással 5,828,656 mérő szállíttatott ki.

1862-ben gözerővel 3,935,320½ mérő, — vontatással 4,120,340 mérő szállíttatott ki.

A buda-triesti vaspályán csak buza 1861-ben 1.894,906 mázsa 1862-ben 1,379,200 vámmázsa; buza után legnagyobb menyiségben kukoricza, u.m. 1861-ben 405,670 v. mázsa. Liszt 1861-ben 179,757 mázsa, 1862-ben 96,810 mázsa. — Ujabban a kivitel sokkal alább szállott. H. L.

A spanyol serenadák.

(Képpel)

Kevés másodrendü európai nemzet dicsekedhetik, oly nagy múlttal, mint Spanyolország. Tettdús története, kedvező helyzete, széphangú, lágy, de azért nem erőtelen nyelve, mindmegannyi tényezői a spanyol költészet kora kifejlődésének. A XVI. század elején Hernando de Castillo már összeállíthatott egy „Cancionero general"t (általános dalkönyvet), melyben 138 költő foglal helyet. A spanyol irodalom pedig csak azután érte virágzása fénypontját. S e dús irodalom egyik legkedvesebb és leggazdagabb ága a népköltészet. A dalokat már a lovagkar legszebb virágzásában a gitár, tamburin, néha fuvolya kiséretében szokták szép holdvilágos éjeleken a delnők ablakai alatt elénekelni, mit serenadának neveztek. E szokás még most is él, különösen Castiliában; bár elvesztő költői himporát. Néha csak egyes dalnok jelenik meg az ablak alatt, és aztán széles karimáju kalapja (sombrero) eltakarja arczát; máskor pedig három-négy egyénből álló társaság hozza a serenadát; de nem az erkélyen epedő delnőnek, hanem az idegen utazónak — pénzért. Ezek a serenadák tehát nagyon békés természetüek, és nem nyujtanak alkalmat annyi párvidalra, mint Lope de Vega és Cervantes idejében. Több ilyen gitár játszó jöhet ugyanabból a házból ki, anélkül, hogy ugy, mint hajdan, féltékenységre gyuladt Hidalgo vont karddal cselédsége élén utánok rohanjon, és ha egyebet nem, legalább hangszereiket darabokra zúzza. Tudja azt mindenki, hogy a serenadák többnyire a koldulásnál szebb-módu kenyérkereset. A dalok és zenekiséret is korántsem oly jók mint a régiek. A dicső múltnak — mint annyi más a mai Spanyolországban — e serenadák is egy elsatnyult emléke! —

TÁRCZA.

Egyletek és közintézetek.

(Magyar tud. Akadémia). Pályázat hirdetés. A pesti hazai első takarékpénztár kegyeletéből ennek saját kezelése alatt fennálló „Fáy András alapitvány" alapítólevele értelmében ugyanazon takarékpénztár igazgató választmánya részéről ezerötszáz forint jutalom tüzetik ki a Magyar Tud. Akadémia által megbirálandó „oly munkára, mely a mult század végétől a jelen ideig hazánkban uralkodott nemzetgazdasági nézeteket, ezek fejlődése történelmét és közviszonyainkra gyakorolt befolyását kimerítőleg adja elő." Beküldési határidő 1866 dec. 31-ke. A pályamüvek, idegen kézzel, tisztán leirva, a szerző igazi nevét, polgári állását és lakhelyét tartalmazó jeligés levéllel együtt, — szóval az Akadémia általános pályázati szabályai megtartása mellett — a fent kitett határideig az Akadémia titoknoki hivatalába küldendők. A jutalom kiadásának ideje később fog közhirül adatni. Kelt a Magyar Tudományos Akadémiának 1865. május 8-án tartott üléséből.

Arany János, titoknok.

(A magyar képzőművészeti társulat) f. é. május 1-én és folytatva tartott választmányi rendes ülésében a titkár jelenté, hogy Hirschler tudor ur, Mezey József szembeteg festész gondos orvoslásáért a társulat részéről felajánlott 50 ftnyi tiszteletdijat elfogadta ugyan, de ez alkalommal a társulatnak viszont, segélyzési czélokra, ugyancsak ötven ftot küldött, mely összeget a választmány, meleg köszönetének kifejezése mellett, Mezey József, keresetképtelen festésznek segélyezésképen átadni határozta. Köszönetét fejezé ki a választmány egyszersmind Ragályi Nándor urnak is, ki a társulat sorsjegyeiből tíz darabot vásárolván, azokat a társulatnak ajándékozta, valamint Ács Károly urnak, ki „Virágok" czimü verses munkájával a társulat könyvtárát gazdagítani sziveskedett. Jelentetett továbbá, hogy Gogolák István szoládi plébános ur, megtartván a reszére küldött tizenegy sorsjegyet, ennek fejében öt ftot küldött az erdélyi inségesek javára, mely összeg a mondott czélra átadatott a magyar gazdasszonyok egyletének.

(A kir. magyar természettudományi társulat) f. május hó 24-én szerdán, délután 5 órakor a Magyar Akadémia épületében szakgyülést tartand. Midőn is 1) Kondor Gusztáv ur értekezik az Encke és Fayerféle üstökösről. 2) Kruspér István ur mértaniakról. Dr. Kátai Gábor, társulati első titkár.

Irodalom és müvészet.

(Lampel Róbert), ki nehány év óta a legtevékenyebb könyvkiadóink egyike, legközelebb uj irodalmi vállalatot indított meg „Piros könyvtár" czím alatt. A „Piros könyvtár", mondja a kiadó, nem akar valami bizonyos irányt követő vállalat lenni, hanem a világirodalom régibb müveiből a még mindig keresettet, az ujabb és legujabb irodalmunk pedig közérdekeltséget szülő részét akarja a t. olvasóközönségnek részint mulattatására, részint mulattatva tanulmányozására nyujtani. A „Piros könyvtár" már megjelent első kötetei Hugo Viktornak „Egy halálra itéltnek utolsó napja" czimü hires müvét, és ifj. Dumas Sándornak „Kámeliás hölgy" czimü nagy hirre vergődött regényét tartalmazzák. Egy-egy kötet ára 50 kr. Ugyancsak Lampel Róbert kiadásában megjelentek: 1) „Kis franczia Tolmács," utmutatás a franczia nyelvnek lehetőleg legrövidebb idő alatti elsajátítására, irta: Dr. Zilahy Pál. Ára 50 kr. 2) „A pesti müvelt társalgó," nélkülözhetlen kézikönyv mindazok számára, kik a társadalmi életben szerepelni akarnak, és a társaságokban magukat megkedveltetni kivánják, szerzé egy pesti Arszlán.

(Degré Alajosnak) a „Pesti Napló" tárczájában „A számüzött leánya" czimü regénye külön kötetben is megjelent Emich Gusztávnál. Ára 1 ft 50 kr. Azt hisszük, hogy Degré müvei nem szorulnak ajánlgatásra.

(Canzi és Heller photographok) fényképalbumot adnak ki, a nemzeti szinház összes tagjainak arczképeiből összeállítva. A jövedelem 20 százaléka a szinház szegényebb tagjainak segélyzésére fordíttatik.

(Megjelent): „Die Tragödie des Menschen von Emerich Madách". (Az ember tragediája Madách Imrétől), fordította Dietze Sándor. Pest, 1865, n. 8. r. 243 lap. Kiadta Kugler Adolf. Előbeszédet irt hozzá Deák Farkas. Dietze a jó fordító hirében áll; és mindenesetre örvendhetünk, ha irodalmunknak valamelyik jelesb müve a német nyelvre áttéve, a mivelt német közönség elött is élvezhetövé lesz. Ára 1 ft austr. ért.

(Reményi tiszteletére) Erard, a hires és mesés gazdagságu zongora-gyárnok is adott fényes estélyt. Ez Páris mellett, Passyban fekvő „chateau de la muette" nevü pompás kastélyában volt, mely kastélyt és parkot III. Napoleon öt millió frankért akarta megvenni, de a boldog zongora-gyárnok 10 millióért sem adta volna oda.

(Megjelent) A magyar szent korona birtokának kormányzati, törvénykezési és közigazgatási tiszti czimtára. A jegyzéknaptár második évfolyamához mellékletül. Pest. Kugler Adolf tulajdona.

**

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

(Burger Zsigmond), tevékenységéről kedvezőleg ismert szegedi könyvárus és nyomdász kiadásában megjelent és beküldetett: „Franczia olvasó- és társalgó-könyv.“ Jegyzetekkel és francziamagyar szótárral ellátva, szerkesztő Borostyáni Alfons, szegedi reál-tanodai tanár stb. Mig más irodalomban folytonosan szaporodnak a jeles kézikönyvek, melyek a franczia, angol és más európai nyelvek tanulásánál könnyitő segédforrásul kinálkoznak, minálunk az irodalom ez ága vajmi szegényes; meglelet, hogy azért, mivel a közönség még mindig a németül irt tankönyvekhez fordul. Annál öszintébben örülünk, ha egy vidéki városból oly tankönyvet nyerünk, mely nyelvészeti segédkönyveinket egygyel és pedig haszonvehetővel szaporítja. A fentczimzett könyv megfelel az iskola igényeinek, és ép oly alkalmas magántanulásra is. Ára 1 ft 40 kr. Ajánljuk föleg az iskolák és magán intézetek figyelmébe.

Budapesti hirek.

(Gróf Andrássy György) Pestre jött, hogy mint a muzeum ügyében kinevezett országos bizottmány elnöke, a közelebbről kapott segélypénz hová fordítása felett rendelkezzék. A rendelkezés, hir szerint, megtörtént; a fedelet, melyen az eső becsurog, kiigazítják, a vaskerítést tovább folytatják, az olvasó-termet rendezik, a könyvtárhoz még egy segédört fogadnak; a rovaroknak és kagylóknak uj szekrényeket csináltatnak és ezek bizony mind nélkülözhetlenné vált javítások.

(A dunagőzhajózási társulat) vasárnap, folyó hó 21-én kéjutazást rendez Visegrádra. Az elindulás Pestről, a budai bombatér érintésével, reggel 7 órakor történik. Visszajövet Veröczén partra szállnak a vendégek s kirándulást tesznek a Migazzi-várba. A társas ebéd Visegrád alatt a hajón lesz rendezve, mely alkalommal a közönséget katonai zenekar fogja mulattatni.

(A budai dalárda) 16-ik dalestélyét május 27-én tartja meg a császárfürdöi tágas és az ott tartott nyári tánczvigalmak óta oly kellemes emlékben álló és ilyes vállatokra igen alkalmas gyógyudvarban. Kényelmes közlekedésről, jó zenéről, és igen diszes müsorozatról gondoskodva van. Az egyleti tagok szokott, szelvényezett jegyeiket használhatják; az egyleten kivül állók számára belépti jegyek fognak eladatni. A részletekről és müsorozatról legközelebb böven tudósítást adunk. — Madarassy Pál, egyleti jegyző.

(A láncz-hid, szilárdságára nézve) ismét kiállotta a tüzpróbát. — Ezelött nehány nappal tudniillik az „Europa“ nevü nagy gőzös több hajót vontatva, kéménye felső végével a hidba belekadt; a hid az átkelök nem csekély ijedtségére tetemesen megrázatott ugyan, de a hajó rögtön fenakadt s csak néhány percz mulva kezdett törött kéményével hátrálni, anélkül, hogy egyéb szerencsétlenség történt volna.

(A szembeteg festő Mezey) még folyvást részesül nemeskeblüek jótéteményeiben. Közelebb báró Radák Istvánné, a szembeteg festő által rendezett képkisorsoláson nyert képeket visszaajándékozta a szenvedő művésznek, — Noszlopi Konstanczia k. a. pedig „Eszmetöredékek“ czimü müve jövedelméből husz frtot küldött a nevezett beteg művész részére.

(Somlai borraktára Pesten). Szabadi (Frank) Ignácz, kit a magyar közönség eredeti tiszta magyar zamatu zeneszerzeményei és szép hegedü játéka által régen ismer, nehány hét óta állandóan telepedett le Pesten, hogy a fővárosi közönség előtt más oldalról is magát megismertesse, hogy ö egyszersmind jeles borász is, milyennek a Pápa-vidékiek már rég ismerik.

Frank Ignácz, „Szabady és társa“ czég alatt nyitott pincze-raktárt, hol nagyrészt saját termési somlai borai mind hordóban, mind palaczkokban igen jutányos árakon kaphatók. Hogy a tiszta meg nem hamisított somlai bor legkitünöbb hazai asztali borainkközé tartozik, közönségesen elismert tény, Szabady és társa részéről pedig jó lelkiismerettel állíthatjuk, hogy raktárukból csak is tiszta, meg nem hamisított bor kerül ki. E raktár a Rózsa-tér szegletén, a Latzkovits-féle 11- sz. alatti házban van.

(A Széchenyi-szobor) talán még is illő helyére a lánczhid tér közepére fog állíttatni. A magy. kir. helytartótanács mult évi sept. 22-én kelt, a lánczhid téren felállítani tervezett Széchenyi-szoborra vonatkozó rendelete szerint, e szobornak a tér közepén leendő felállítására nézve azon körülmény tünt fel akadályul, mert ez esetben a térnek felette költséges s más hátrányokkal is járó feltöltése mutatkozott volna szükségesnek, a miért is az akadémia palotája előtti tér lett kijelölve. E határozatról az akadémia értesíttetvén s a kérdés a Széchenyi-szobor-választmány szakértőkből álló kisebb bizottmánya által tárgyaltatván, ennek részéről azon közvetitő tervben történt megállapodás, hogy a feltöltés s egyéb hátrányok elkerülése végett az emlék alapzata nem a lejtős helyiséggel meg nem egyeztethető lépcsőzetből, hanem a földszinről $2^1/_2$ öl magasságra emelkedő sziklacsoportozatból alakittassék. Ennek folytán ez ügy az akadémia elnöksége által ismét Pest városa tanácsa elé lett terjesztve azon kérelemmel, hogy ezen módosított terv szerint az emléknek a tér közepén, mint a nagy férfi emlékéhez legméltóbb ponton leendő felállíthatására nézve a szükséges felsőbb engedélyt kieszközölni sziveskedjék. — A tanács részéről a gazdasági bizottmány is kihallgattatván, ez határozottan a szobornak a tér közepén felállítása mellett nyilatkozott, mely nézetet tegnapi ülésében a tanács is sajátjának ismervén, az ügyet pártolólag határozta a nm. magyar királyi helytartótanácshoz felterjeszteni.

Vidéki hirek.

(A népbankok üdvös eszméjének felkarolása). A „Szegedi Hiradó“ arról tudósít, hogy a népbank eszméje Szentesen is melegen felkaroltatott. „Ha azon reményünk teljesül — irják onnan — hogy elöljáróink be fogják ismerni egy ily humanistikus és jótékony egylet szükségét, mely a mellett, hogy a kis birtokos és munkás néposztály hitelviszonyán segít, a szorgalmat, takarékosságot s ezzel az erkölcsiséget is elömozditja: édesen hiszszük, miszerint a népbank létesülése egyik fő-segédeszköz lenne a közelszegényedéstöli megóvásra, melyben városunk valóban szánalmat érdemlö lakossága az ominosus örök váltság-fizetés miatt jutott, s mely alatt 1836. óta nyög. A népbank lenne azon mentö, mely módot nyujtván a fillérek megtakarítására, nem kellene a szegényebb osztálynak váltság és szabályozási költség fizetéseért párnáját eladni, a vagyonosabbnak pedig földjét holdankint 60—70 krért haszonbér fizetés mellett dobra üttetni engedni. A még csak kevéssel elöbb földbirtokos kubikulásra szorult, hol erejét tulfeszítve a munkával, belehalt. Hány eset van ilyen! Szentes népe ritka munkás, szorgalmas és becsületességben kiváló nem kell tehát egyéb, mint lelkesíteni, megtanítani azon módra, melylyel nyomorán segíthet, s ezen módok közül egy a népbank eszméjének megismertetése, meghonosítása.“ — H. M. Vásárhelyen — hir szerint, — szintén történnek lépések a „népbank“ meghonosítása ügyében.

(A petroleum által okozott szerencsétlenségek krónikája) legujabban a következő szomorú adattal szaporodott: Nagy-Kállóban nem rég egy fiatal nőt temettek, ki a petroleum által okozott sebekben halt meg. Mintegy két hó előtt meg akarta nézni, hogy miért serczeg lámpája, s midőn közeledett, a lámpa elpattant s az égő olaj szerteszét futott. A nö el akarta oltani, de maga is meggyulladt, s oly sebeket kapott, melyek folytán két havi szenvedés után meghalt. (M. S.)

(A györvidéki gazdasági egyesület részéről) f. é. junius hó 17-én tartandó választmányi ülésre a t. cz. igazgató-választmányi tagok, f. évi julius hó 8-án tartandó közgyülésre pedig az összes egyleti tagok ezennel tisztelettel meghivatnak. Kelt Egyeden, 1865. évi május hó 8-kán. Petz Adolf m. k. titkár; Gr. Batthyány Géza m. k. elnök.

Ipar és kereskedelem.

(A magyar Földhitelintézet igazgatósága részéről) ezennel értesíttetik a tisztelt közönség, hogy Frölich Frigyes úr, ki eddig a nevezett intézet pénzügyi osztályát, mint igazgató, az intézet teljes megelégedésére vezette, saját kereskedöi elfoglaltatásai és ügyletei miatt ezen állomásáról lemondván, a pénzügyi osztály vezetését, további szabályszerü intézkedésig, ideiglenesen közvetlenül az intézet elnöksége vette által. Kelt Pesten a Magyar Fölhitelintézet igazgatóságának 1865. május 13-án tartott üléséböl. Lónyai Menyhért alelnök, Csengery Antal titoknok.

(A pesti hazai első takarékpénztár) eddig fenállott abbeli eljárását, — miszerint a betett tökék kamatai egy évben egyszer, deczember végével tökésittettek, — f. évi márczius hó 29-én tartott rendes közgyülésében a közlekedö közönség elönyére akkép változtatta meg, miszerint ezentul a betett tökék kamatai egy évben kétszer, junius és deczember végével a tőkéhez csatoltatnak s tovább kamatoztatnak. Eddig a betevö fél a január elsöje elött betett tökének vehette ki csak félévi kamatát julius elsöje után — s ha azt tökésiteni akarta, ki kellett vennie s ujból betennie, a felfizetések után járó kamatok pedig a következö január elsöjéig ki nem adattak. Ezen a betevö közönségre nézve nehézkes eljárás a felhivott közgyülési végzés által megszüntetett; ezentul az év folyama alatt bármikor betett eredeti tökék kamatai, föltéve, hogy azok az intézetnél 15 napon át elhelyezve voltak, valamint a felfizetések után járó kamatok is — kétszer egy évben, junius és deczember végével a betevök közbejöttc nélkül is tökésittetnek, s tovább kamatoztatnak. Kelt Pesten, 1865. május 9-én. A választmány.

(Az első magyar általános biztosító társaság) f. évi julius hó 1-én lejáró szelvénye, mely közgyülésileg egy egész részvény után 120 frt, egy félrészvény után 60 frtban állapittatott meg, a társulat pénztáránál f. hó 10-töl kezdve minden szerdán és szombaton d. e. 9—12 óráig 5% kamatszámítás mellett készpénzben kifizettetik. Azon t. cz. részvényes urak, kik a beváltást ily módon ohajtják, sziveskedjenek szelvényeiket minden hétfön, kedden, csütörtökön és pénteken a központi pénztárnál délelötti 9—12-ig elöre bejelenteni.

Vegyesek.

(Csokonai V. Mihály fuvoláját), — melyen a költő, bizalmas baráti körben oly gyakran hallatá „Csikóbörös-kulacs“-a dallamát, — jelenlegi birtokosa, a debreczeni főiskola régiséggyüteménytárába akarja, mint legilletékesb helyre beadni. E fuvolának mostani birtokosa t. Dömsödy Károly ur, kinek birtokába e hangszer imigy került. — Az 1802-dik évi nagy tüzvészkor Csokonaiék háza is lángok martalékává válván, kismesterutczán lakó Pándy János, (a fuvola mostani birtokosának anyai részről volt nagyatyja), házánál a leégett költőnek s anyjának lakást ajánlott, kik is két évig lakván Pándy Jánosnál, midőn tőle távozának, a költő fuvoláját hagyá emlékül a vendéglátó házi ur fiainak, Lajos és Károlynak. Utóbbi, halála előtt pár évvel, mint becses ereklyét s nagybátyai ajándékot hagyta azt mostani birtokosára. — Nagyon helyesen teszik azok, kik ily érdekes tárgyakkal birnak, ha azokat közintézeteknek gondviselése alá helyezik, hol a feledségtöl és az enyészettől is inkább megóvhatók, mint egyesek birtokában. (H—gy.)

(Amerikában) a buffalói exalelnök Fillmore házát, mivel a Lincoln megöletése fölötti nemzeti gyászhoz semmi külsö jellel nem csatlakozott, a nép tetötöl talpig feketére mázolta be. I. T.

(A Dante ünnepélyt) Flórenczben május 14-én nagy pompával ülték meg. Dante emlékszobra ezernyi néző üdvkiálltása közt lepleztetett le. Victor Emanuel király, jelenlétével emelte az ünnep díszét,

(Házassági egyletet szerveznek) Bécsben, melynek alaptőkéjéhez minden belépö tag egy ftot fizet s igy 500—1000 frt gyül egybe, melyet a házasulónak kifizetnek, de ez köteles elöbb maga helyett egy uj tagot szerezni.

Tartalom: Morócz (képpel). — Robin-Hood halála. — Benjamin a „farkas.“ — Munkács (két képpel). — A kenyér-növények. — A spanyol serenadák (képpel). — **Tárcza**: Egyletek és közintézetek. — Irodalom és művészet. — Budapesti hirek. — Vidéki hirek. — Ipar és kereskedelem. — Vegyesek.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Előfizetési felhivás

az

„Ország Tükre"

czímü képes hetilapra, egyszersmind a „magyar Képzőmüvészeti Társulat" közlönyére.

Az „Ország Tükre", jelen 11-ik számával uj életet kezd. Hogy t. előfizetőinknek uj évben tett igéretünket ezutánra annál pontosabban beválthassuk, ujabb áldozatot tettünk s elhagytuk az eddigi nyomdát, és lapunk kiállítása és nyomtatása végett a jó hirben álló ifjú Deutsch-testvérekkel szerződtünk, hogy az „Ország Tükre" ezentúl mind pontosság, mind kiállításra nézve nevének és hivatásának még kielégítőbben megfelelhessen.

Mióta az „Ország Tükre" kiadását és szerkesztését átvettük, minden áldozattal azon igyekeztünk, hogy lapunk **a szép iránti fogékonyságot és ez által a közmüveltséget terjessze a hazában.**

Ebből folyólog a magyar képző müvészeti társulat is közlönyeül fogadta el az „Ország Tükrét," mely által még nagyobb terünk nyilt a társulat mütermébül szép képeket közleni, hazai müvészetünk ismertetésére és terjesztésére; és mely által egyszersmind eddigi dolgozó és belmunkatársainkhoz több uj kitünő tehetséget nyertünk meg lapunknak aesthetikai becsét gazdagíthatni, és az „Ország Tükrét" a haza müvelt közönsége előtt érdekessé tenni.

Lapunk egyik fömunkatársa gr. **Lázár Kálmán** leend.

Reméljük, hogy a haza nagy közönsége, valamint a képző müvészeti társulat is komoly törekvésünket és áldozatkészségünket pártolás által fogja méltányolni.

Hogy még eddig politikai heti szemlét nem adhattunk, az nem rajtunk múlt, részünkről e tárgyban még nem mondtunk le minden reményről.

Lapunk képeinek nagyobb részét ezután is Barabás fogja rajzolni, kit egyszersmind lapunk mükiállításának vezetésére is megnyertünk.

Mümelléklétül adott képünk olyan volt, mely közelismeréssel fogadtatott, és azon leszünk, hogy a jövő félév elején adandó jutalomképünk is kielégítse t. előfizetőinket; kézbesítése pedig oly pontos lesz, hogy semmi ok panaszra nem leend, e tekintetben szigoru intézkedések vannak téve.

Az „Ország Tükre" ezentúl is **másfél** íven, hetenkint **négy képpel** fog megjelenni.

☛ Előfizetési ár egész évre **12** frt, félévre **6** frt, évnegyedre **3** frt.

Az előfizetési pénzek **Deutsch testvérek** könyomdájába (harminczad-utcza 3. sz.) küldendők.

A t. gyüjtőknek 10% szolgálunk.

Pest, márczius 16-án, 1865.

GYÁRFÁS FERENCZ,
kiadó és felelős szerkesztő.

HIRDETÉSEK.

Gyurián és

Deutsch testvérek

Könyvnyomda: 2 sas-utcza 5-ik sz.

PESTEN

Kőnyomda: harminczad-utcza 3. sz.

ajánlkoznak

MINDEN ELŐFORDULÓ

nyomdai megrendelések

legszebb kiállításban s a legjutányosabb árakon

váló végzésére.

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Legfontosabb és legujabb

találmány

a gazda urak részére.

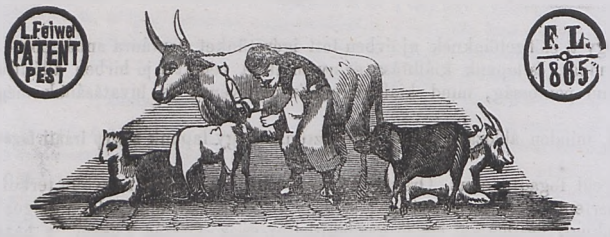

Miután én gyakori alkalommal felszólittattam több földbirtokos urak által arra nézve, hogy találnék fel a juhbélyegzésben valami hasznosabb, gyakorlatibb módot az eddig használt különféle bélyegzések helyébe, és pedig olyant, melynek utánzása lehetlen volna.

Van tehát ezennel szerencsém a t. cz. gazda uraknak tudomására adni, miszerint végre sokszoros fáradság után sikerült, hogy e mezögazdaságban általánosan érzett hiányon segitve legyen, oly módot feltalálnom, mely által a juhászok pajkossága valahára meg van semmisitve. Ez tudniillik, egy gombhoz hasonló egyszerü s két részböl álló kupakból áll, és ugy van szerkesztve, hogy midön a juh füle e czélra készitett fogóval már keresztüllyukasztatott, a két rész reá lesz illesztve és egy nyomással bezárva, mely jegytől mindenesetre nézve lehetetlenné válván a kupaknak ismeti felnyitása, a juhot csupán csak a fül elvágásával lehet megszabaditani.

Az eddig használt ólmozás helyett, mely némileg alkalmatlan, a kupak felső részére a tulajdonos neve domború betükkel már a gyárban vésetik be, és ez által minden hamisítás a legjobban meg van akadályozva.

E kupaknak ára ezer számra 40 frt. A lyukkasztó-fogó külön 1 frt, a névbevésés pedig 1 frt 50 kr.

Ezen kupak a szarvasmarhák és sertések bélyegzésére épen úgy készíttetik, és csak abban különbözik a juh-jegytől, hogy nagyobb és erősebb, de használati módja ugyanaz és 50 frtba kerül ezre.

Szives megrendeléseknél illendő foglaló beküldése kéretik.

FEIWEL LIPÓT,

vasbutor-, gép- és takaréktüzhely-gyára, sip-utcza 22. sz.

Raktár: Erzsébet-tér 10. sz. alatt Pesten.

DANTE,

LINCOLN

arczképei,

valamint más

az „Ország Tükrében"

megjelent érdekesebb képek is,

DEUTSCH TESTVÉREK KÖNYOMDÁJÁBAN,

(harminczad-utcza 3. sz.),

külön finom lenyomatban, igen jutányos áron kaphatók.

A legnagyobb

VÁSZONRUHA-RAKTÁRBAN

váczi-utcza,

„Ypsilanti"-hoz

Pesten,

kaphatók a legolcsóbb árakon és legnagyobb választékban mindennemü fehérnemüek férfiak, hölgyek és gyermekek számára, u. m.:

20,000 darabnál több férfi ingek rumburgi vagy hollandi vászonból, darabja 3 ft, 3 ft 25 kr., 3 ft 50 kr., 4 ft, 4 ft 50 kr., 5 ft, 5 ft 50 kr., 6 ft, 6 ft 50 kr., 7, 8, 10, 12 ft.

10.000 darabnál több szines férfi ingek, 1000 különböző mintában, régibb mintája 2 ft legujabb minták és legdivatosabban varrva 2 ft 50 kr., 3 ft.

Fehér pamut-madapolan-férfi-ingek, 1 ft 75 kr., 2 ft, 2 ft 50 kr., 3 ft, 3 ft 50 kr.

Férfi-gatyák vászonból, magyar vagy félmagyar mintára 2 ft, 2 ft 25 kr., 2 ft 50 kr. 3 ft, 3 ft 50 kr.

Női ingek rumburgi és hollandi vászonból himezve, 4 ft, 5 ft, 6 ft, 7 ft, 7 ft 50 kr. 8 ft, 9 ft, 10 ft, schweitzi és franczia mellmustrával, 4 ft, 4 ft 50 kr., 5 ft, 5 ft 50 kr., 6 ft, 7 ft.

Fiu ingek vászonból 4 éves 1 ft 80 kr., 2 ft 10 kr., 6 éves 1 ft 85 kr., 2 ft 40 kr., 8 éves 2 ft, 2 ft 45 kr., 10 éves 2 ft 10 kr., 2 ft 65 kr., 12 éves 2 ft 40 kr., 2 ft 90 kr., 3 ft 50 kr., 14 éves 2 ft 65 kr., 3 ft 15 kr., 4 ft 20 kr., 16 éves 3 ft, 3 ft 50 kr., 4 ft, 4 ft 50 kr

Szines fiu-ingek, 4 éves 1 ft 25 kr., 6 éves 1 ft 40 kr., 8 éves 1 ft 55 kr., 10 éves 1 ft 75 kr., 12 éves 2 ft, 14 éves 2 ft 10 kr., 16 éves 2 ft 20 kr.

Mindennemü téli alsó mellények, nadrágok, harisnyak és egyéb téli czikkek férfiak és hölgyek számára, nagy választásban.

Föraktár a legjobb $3^1/_2$, 4 és 5 röf széles amérikai krinolinnak fehér vagy hamuszin darabja 2 ft 50 krtól 6 ftig, vörös 5 fttól 8 ftig.

Szines alsó-szoknyák legfinomabbak, darabja 6 frt 50 kr., 7 frt, 7 frt 50 kr.

Férstei orvos tyukszem-irtószere egy üvegecske 50 kr.

És sok egyéb kész fehérnemü czikkek, melyekröl az árjegyzék kivánatra bérmentesen elküldetik.

Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat rumburgi, hollandi, irlandi, creas és börvásznakban a legolcsóbb gyári árakon.

Vászonzsebkendök, duczatja 3 ft, 3 ft 50 kr., 4 ft, 4 ft 50 kr., 5 ft, 5 ft 50 kr., 6 ft 7 ft 50 kr., 8 ft, 9 ft, 10 ft, egész 20 fti.

Törülközök, duczatja 6 ft, 6 ft 50 kr., 7 ftg8—16 forintig.

Szines ágyi kanavász, vége 9 ft, 10 ft, 11, ft, 12 ft, 13—16 frtig.

Valóságos vászon-asztalnemü.

Asztalkendök duczatja 5 ft 30 kr., 6 ft 20 lkr., 6 ft 60 kr., 7 ft 50 kr., 8 ft, 9 ft.

Abroszok minden nagyságban 6 személytö 14-ig. Asztali készletek 6, 12, 18 és 24 személyre. Legjobb minöségü kötö-czérna csomója 1 ft 20 kr. és 1 ft 60 kr.

Nagy választás ágyteritök, piqué és tricot-paplanokból, kávéskendökböl és minden e nembe vágó czikkekböl.

Raktárunkban vett czikkeknél nagy elönyül szolgál az, hogy minden megvett, az árjegygyel ellátott czik 14 nap alatt nemcsak kicserelhetö, hanem egyszersmind ki nem elégitési esetben az ár vissza is adatik.

☛ Szállitások minden irányban, az ár elöleges beküldése mellett vagy utánvétellel gyorsan és legjobban eszközöltetnek, ugyszinte mindennemü megrendelések mustra szerint leghamarább elkészittetnek.

Kollarits József és fiai.

Pest, 1866. Gyorssajtónyomat Gyurian és DEUTSCH TESTVÉREKTŐL. (2 sas-utcza 5. sz.)

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.